

ная власть и местное самоуправление. – 2008. – №6. – С. 24-27.
5. Бондарь В. Инициатива не наказуема! / В. Н. Бондарь // Муниципальная власть. – 1999. – № 2. – С. 28–37.
6. Центр сприяння розвитку самоорганізації населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://centrozvitkuosn.org.ua/>
7. Громадська думка про ОСББ: інформованість, ставлення, побоювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://oporaua.org/news/1393-](http://oporaua.org/news/1393-gromadska-dumka-pro-osbb-informovanist-stavlennja-pobojuvannja)

[gromadska-dumka-pro-osbb-informovanist-stavlennja-pobojuvannja](http://oporaua.org/news/1393-gromadska-dumka-pro-osbb-informovanist-stavlennja-pobojuvannja)
8. Хмель О. Мешканці проти забудови перед їхніми квартирами торговельного центру / О. Хмель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtrk.com.ua/news/17571.html>. ОСББ уже сьогодні – відзеркалення громадянського суспільства, впевнені у Мінрегіоні [Електронний ресурс]. – http://www.kmu.gov.ua//kmu/control/uk/publish/article?art_id=44784640&cat_id=244276429.

УДК 327.5; 32.019.51

Покровська А. В.

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ

Розглядаються основні підходи до трактування понять інформаційної війни та інформаційно-психологічних операцій у сучасній світовій політиці. На прикладі антитерористичної діяльності США, а саме – Іракської антитерористичної кампанії 2003 р. простежено, як США реалізують свою стратегію ведення інформаційно-психологічних війн у боротьбі з міжнародним тероризмом.

Ключові слова: інформаційна війна, інформаційні операції, психологічні операції, доктрина, антитерористична кампанія, інформаційне забезпечення, міжнародний тероризм.

Покровская А.В.

ИНФОРМАЦИОННАЯ ВОЙНА КАК СРЕДСТВО БОРЬБЫ С МЕЖДУНАРОДНЫМ ТЕРРОРИЗМОМ

Рассматриваются основные подходы к трактовке понятий информационной войны и информационно-психологических операций в современной мировой политике. На примере антитеррористической деятельности США, а именно – Иракской антитеррористической кампании 2003 г. прослежено, как США реализуют свою стратегию ведения информационно-психологических войн в борьбе с международным терроризмом.

Ключевые слова: информационная война, информационные операции, психологические операции, доктрина, антитеррористическая кампания, информационное обеспечение, международный терроризм.

Pokrovska A.

INFORMATION WAR AS MEANS OF COMBATTING INTERNATIONAL TERRORISM

In the article the main approaches to the interpretation of the concepts of information war and information-psychological operations in modern world policy are considered. On the example of the anti-terroristic activity of the USA, notably – the Iraqi anti-terroristic campaign of 2003, the author tries to examine the way, how the USA realize their strategy of the information-psychological wars in the struggle against international terrorism.

Key words: information war, information operations, psychological operations, doctrine, anti-terroristic campaign, information support, international terrorism.

© Покровська А.В., 2013.

Проблема міжнародного тероризму є однією з найбільш актуальних у сучасній міжнародній політиці. Тероризм, як один з найнебезпечніших викликів людству, у ХХІ столітті загрожує не лише безпеці окремих країн, а й, враховуючи інтеграційні процеси, ставить під загрозу глобальну стабільність і безпеку. Саме тому боротьба з міжнародним тероризмом є одним з найбільш пріоритетних напрямків діяльності провідних країн світу, особливо США. Досвід ведення масштабних антитерористичних кампаній показав, що сучасні методи інформаційної впливу багато в чому визначають ефективність боротьби, впливають на хід та розв'язання конфліктних ситуацій, формують відповідне ставлення світової спільноти. Інформаційно-психологічні операції здатні призводити до кардинальних наслідків: від послаблення позицій супротивника до втрати ним національної ідеї, деморалізації, розвалу армії та держави, загострення етнічно-релігійних суперечностей.

Інформаційні війни та інформаційно-психологічні операції досліджені у працях як вітчизняних, так і закордонних науковців. Серед досліджень особливо цікавими є роботи І. М. Панаріна, В. А. Лисичкіна, С. П. Расторгуєва, Г. Г. Почепцова, А. В. Манойла, С. Н. Гриняєва, О. В. Литвиненка, У. Швартоу, Р. Шафранські, М. Лібіцкі. Також важливими при розгляді проблеми інформаційно-психологічних воєн є американські доктрини, розроблені Комітетом начальників штабів Збройних сил США.

Термін „інформаційна війна” був уперше використаний у США у 1976 р. в звіті Т. Рона під назвою „Системи зброї та інформаційна війна” для компанії Boeing; у звіті було вказано, що інформаційна інфраструктура стає ключовим компонентом американської економіки, проте водночас і найбільш вразливим для нападу [1]. Вперше цей термін у сучасному його розумінні був введений у 1985 р. у Китаї провідним китайським теоретиком інформаційної війни Шень Вейгуаном. В основі теоретичних підходів китайських спеціалістів були погляди давньокитайського філософа Сунь-Цзи, що жив у IV ст. до н.е. Сунь-Цзи пояснює важливість володіння інформацією та прийомами дезінформації супротивника для маніпулювання його станом та діями. Виробивши свого роду правила, які отримали назву стратегем, він уперше узагальнив досвід інформаційного впливу на супротивника:

„Досягай довіри супротивника та вселяй у нього довіру, і тільки тоді здійснюй свої приховані плани; завжди зберігай впевнений вигляд і не допускай прогалин у своїй позиції; зберігай свої сили, уникаючи відкритого протистояння” – говорив філософ [2, с. 176].

У подальшому терміни „інформаційна війна” та „інформаційна операція” почали активно використовуватися США після завершення війни у Перській затоці, а першим офіційним документом з цієї проблеми стала директива Міністерства оборони №Т 3600.1 від 21 грудня 1992 р. під назвою „Інформаційна війна”. У 1993 р. у директиві Комітету начальників штабів №30 вже були викладені основні принципи ведення інформаційної війни. У 1995 р. національний Інститут оборони США публікує монографію М. Лібікі „Що таке інформаційна війна?”, у якій він виділяє 7 її основних форм: командно-управлінська; розвідувальна; психологічна; хакерська; економічна; електронна; кібервійна [2, с. 185-187; 3].

У 1997 р. було надане таке визначення інформаційної війни: „Дії, вжиті для досягнення інформаційної переваги в інтересах національної стратегії, які здійснюються шляхом впливу на інформацію та інформаційні системи супротивника при одночасному захисті власної інформації та інформаційних систем” [2, с. 185]. Нарешті, у 1998 р. США розробили „Об'єднану доктрину інформаційних операцій” (у 2006 та 2012 р. були затверджені нові редакції), у якій визначено основні принципи та методи ведення інформаційного протистояння. У доктрині зазначається, що інформаційна війна (information warfare) – це комплексний вплив на систему державного та військового управління супротивника, на його військово-політичне керівництво, який би у мирний час призводив до прийняття рішень, доречних для сторони-ініціатора інформаційного впливу, а під час конфлікту повністю паралізував би функціонування інфраструктури управління супротивника” [4]. Водночас, у документі визначаються головні напрямки ведення інформаційної війни: наступальної (психологічні операції (PSYOP), введення супротивника в оману (Military Deception), електронна війна (EW), операції у комп'ютерних мережах (CNO), інформаційні та фізичні атаки) та оборонної (операції з підтримання безпеки (OPSEC), інформаційне переконання, контрперехоп-

лення, контррозвідка, контрпсихологічні операції, електронний захист) [4].

Покловник ВПС США Р. Шафранскі у своїй „Теорії інформаційної зброї” зазначає, що вершиною військової майстерності є підкорення ворога без його смерті. Інформаційна війна, за його словами, це – форма конфлікту, в якій відбуваються прямі атаки на інформаційні системи як засіб впливу на знання чи припущення супротивника. Вона може проводитись як частина більш повного набору військових дій – мережевої війни чи кібервійни – або виступати в якості єдиної форми ведення військових дій. Інформаційна зброя може використовуватись як проти зовнішніх, так і проти внутрішніх ворогів [5].

У. Швартоу вважає, що інформаційна війна є електронним конфліктом, де інформація є стратегічним здобутком, який варто захопити чи знищити. Новітня зброя інформаційної доби у майбутньому витіснить бомби та кулі, оскільки вона є доступною та відносно дешевою. Інформаційна війна стає засобом досягнення влади, заробляння грошей, наведення страху, а у більш широкій перспективі – засобом виживання у сучасному світі та встановлення домінування в інформаційному просторі [6].

Російський дослідник С. Н. Гриняєв розглядає інформаційну війну поряд із інформаційним тероризмом та інформаційною злочинністю як складовий елемент інформаційної боротьби. При цьому, на його думку, ця боротьба характеризується з одного боку, впливом на системи отримання, обробки, виробництва і збереження інформації ворога, а з іншого – вживання ряду заходів захисту своїх подібних систем від деструктивного впливу [1].

Відомий російський науковець В. А. Лисичкин називає інформаційну війну якісно новим етапом світового протиборства, Третьою світовою війною. Головним засобом досягнення поставлених цілей стає інформаційно-психологічна зброя, тобто певні способи впливу на душі та свідомість людей. Науковець виділяє такі методи інформаційно-психологічної війни: принцип вірусу, вплив на підсвідомість, техніка міфів, „історична” війна та ліквідація національних героїв, вплив на мислення через символи, використання інформаційних технологій та ЗМІ [7, с.11-46].

А. В. Манойло зазначає, що у сучасному світі інформаційно-психологічні війни стають війнами нового покоління, коли

власне бойові дії виконують підпорядковану сервісну роль, а план збройної кампанії будується за правилами і у відповідності до сценарію піар-впливу на власних громадян, на громадян політичних союзників та опонентів та на міжнародне співтовариство в цілому. Продуктом сучасної операції інформаційно-психологічної війни є збірка новин ЗМІ у форматі журналістського репортажу з місця подій, який стає ефективним інструментом зовнішньої політики. Метою будь-якої інформаційної операції є підкорення суспільства методом впливу на суспільну свідомість [8].

С. П. Расторгуєв визначає інформаційну війну як цілеспрямований інформаційний вплив на інформаційні системи, здатні до самонавчання та саморуйнування. Це такі системи, поведінка яких визначається наявною у них моделлю світу. Під ними може матися на увазі людина, держава, людство. Достатньо скоригувати модель світу, спотворивши цілі, правила, факти, – і система слухняно і самостійно стане виконавцем чужої волі. Стратегія інформаційної війни містить такі складові: вивчення системи-супротивника; визначення цілі перепрограмування системи; підбір вхідних даних, що відповідають еталону; організація подачі матеріалу „своїми очима”; визначення базових елементів та моделювання їхньої поведінки; приведення у хаос всіх сфер функціонування системи, перепрограмування тих елементів, які піддаються впливу [9, с. 146].

Власне трактування явища інформаційної війни має визначний український науковець Г.Г. Почепцов. Інформаційна війна, на його думку, – це комунікативна технологія впливу на масову свідомість із короткостроковими чи довгостроковими цілями. Вона є комплексною стратегією, що покликана утвердити необхідність і цінність інформації у питаннях командування, управління та виконання наказів збройними силами та реалізації національної політики. [10, с.20-31]. При цьому Г. Г. Почепцов акцентує увагу на комунікативній складовій інформаційної війни, оскільки врахування аудиторії та вплив на її свідомість має вирішальне значення для результатів цілеспрямованого інформаційного впливу [10, с. 50-76].

Як зазначає О. Литвиненко, на практиці інформаційна війна реалізується у формі інформаційних операцій. Інформаційні операції (ІО) – це наперед сплановані психологічні дії у мирний і воєнний час на воєнну,

дружню чи нейтральну аудиторію шляхом впливу на настанови та поведінку з метою досягнення політичних або воєнних переваг. Вони вміщують у себе психологічні дії зі стратегічними цілями, психологічні консолідуючі дії та психологічні дії з безпосередньої підтримки бойових дій [11, с. 10]. Існують різні види спеціальних ІО: операції, спрямовані на суб'єктів, які ухвалюють рішення; операції, спрямовані на компрометацію, завдання шкоди опонентам; операції, спрямовані на політичну (економічну) дестабілізацію. Як правило, ІО відбуваються у декілька етапів: планування та підготовка; створення інформаційного приводу; „розкрутка” приводу; етап закріплення результатів [11, с. 20-21].

Розглянемо особливості інформаційної операції, проведеної США під час антитерористичної кампанії „Свобода Іраку”, що розпочалася навесні 2003 р.

Напередодні вторгнення офіційна позиція США полягала у тому, що Ірак порушує основні положення резолюції Ради Безпеки ООН №1441 та займається розробкою зброї масового знищення, тому необхідно роззброїти Ірак силовим методом. Очільник іракської держави С. Хусейн був звинувачений у співробітництві з міжнародним тероризмом, зокрема, з рухом „Аль-Каїда”. У вересні 2002 р. Дж. Буш висунув ряд вимог до Іраку: розірвати зв'язки з терористичними організаціями, припинити переслідування власних громадян, незаконну торгівлю нафтою поза рамками міжнародних програм та дозволити адміністрації ООН проводити спостереження за резервами. 17 березня 2003 р. Дж. Буш пред'явив Іраку ультиматум, у якому вимагав, щоб протягом 48 годин С. Хусейн та його сини покинули країну. Іракська сторона на ультиматум не відповіла, що й спричинило початок воєнних дій з боку США. До участі в антиіракській коаліції було залучено понад 30 країн світу [12, 13].

Перший етап інформаційної операції був проведений до початку воєнних дій. Підготовка велася з грудня 2002 р., основними цілями подальшої операції були визначені такі: підірвати довіру іракських військових сил у здатність С. Хусейна зберегти владу в Іраку, послабити впевненість самого диктатора у його можливості контролювати країну, поширити опозиційні настрої серед населення за допомогою радіо на Півдні Іраку. Планування інформаційно-психологічної кампанії здійснювалося Об'єднаною

цільовою групою психологічного впливу (Joint Psychological Task Force) у складі близько 700 осіб. Відбувалася активна підготовка місцевого населення до операції, яка виявлялася у поширенні листівок (до початку бойових дій було поширено понад 20 млн. екземплярів, основна тема – заклики не чинити опір коаліційним силам, ліквідація ЗМЗ, збереження нафтових родовищ та відкрите радіо-віщання) та пропаганді через підпільну радіостанцію, яка маскувалася під іракську та працювала з території Кувейту [14]. Також здійснювалася інформаційно-ідеологічна „обробка” американського населення та світової спільноти. Так, у зверненнях Дж. Буша до американців підкреслювалося, що в іракському конфлікті „Америка протистоїть ворогу, який не дотримується правил ведення війни та норм моралі”, на американських солдатів покладається визначальна місія з підтримання миру, а головною метою є „допомогти іракцям домогтися єдиної, стабільної та незалежної держави” [15].

Оскільки під час ведення інформаційної війни ЗМІ є одним з найефективніших засобів впливу на масову свідомість [16], для переконання світової громадськості у необхідності військових дій США використали стратегію емоційного впливу саме через ЗМІ: основний акцент було зроблено на „демонізації” іракського лідера та його режиму. С. Хусейн зображувався як „кровожерливий тиран”, „найжорстокіший диктатор у світі”, „учень Сталіна” тощо. Використовувався широкий спектр маніпулятивних прийомів: формування атмосфери страху та загрози повторення жахів 11 вересня 2001 р.; переконання у ймовірності несподіваного використання Іраком ЗМЗ; акцентування на безжалісності С. Хусейна та систематичному невиконанні ним міжнародних зобов'язань; використання кількісних показників, які свідчать про чисельність жертв політики іракського диктаторського керівництва. Проте, незважаючи на активний інформаційний вплив на світову спільноту, США не домоглися підтримки провідних держав Європи, таких як Німеччина, Франція, а також Росія, які вже на першому етапі інформаційної війни проти Іраку висловили неприйняття дій Америки [15].

Із початком бойових дій розпочався другий етап інформаційної операції „Свобода Іраку”. 19 березня 2003 р. Дж. Буш віддав наказ про початок війни, а вранці 20 березня об'єднані американо-британські війська розпочали наступ на Ірак зі сторони

Кувейту, завдавши потужний ракетно-бомбовий удар на Багдад. Вже через 45 хвилин Дж. Буш заявив у прямому ефірі, що війська за його наказом перейшли іракський кордон. У своєму виступі він, апелюючи до свідомості американців наголосив на тому, що США боротимуться до переможного кінця, відстоюючи власну свободу та приносячи свободу пригніченим народам. С. Хусейн, у свою чергу, 20 березня звернувся до своїх прибічників по каналу „Аль-Джазіра” (кількість абонентів якого на цей час значно зросла, зокрема і на території Європи), закликаючи іракський народ захищати країну від американських загарбників, які „занадто далеко зайшли у несправедливості та злі”. Волею Аллаха іракці повинні перемогти та захистити свою націю від руйнування [12]. У такий спосіб лідери двох держав намагалися заручитися підтримкою власного населення, закликаючи відстоювати фундаментальні цінності.

Разом із звичайними військовими формуваннями на початку операції до Іраку були надіслані солдати, які спеціалізувалися на веденні інформаційно-психологічної війни: 252-ге командування і 96-й батальйон по роботі з цивільним населенням, 8-й батальйон 4 групи PSYOP, який налічував понад 700 військовослужбовців і мав у своєму розпорядженні теле- і радіостанції, гучномовні пристрої, мобільні друкарні, 66 груп спеціалістів з гучномовними засобами зі складу 6-го і 9-го батальйонів, а також з п'яти резервних рот [14].

Основними методами здійснення інформаційно-психологічного впливу на свідомість іракців протягом операції були:

- розповсюдження листівок. Вже на другий день після вторгнення, 21 березня, було скинуто понад 2 млн. листівок на 29 військових та цивільних об'єктів. Загалом протягом кампанії (20 березня – 1 травня 2003) було скинуто понад 50 млн. листівок, тематика яких варіювалась від обіцянок встановлення миру і порядку представниками коаліції, до відкритих погроз зруйнувати будь-які військові формування, закликів не підтримувати іракське керівництво та здатися американцям чи співпрацювати з коаліцією;

- використання гучномовців на техніці. Гучномовці передавали повідомлення, інструкції, інформували населення про небезпеку, закликали військові угруповання мирно здатися у Радіооперації. Окрім згаданого вище підпільного радіо, що діяло з території Кувейту (радіо „Tikrit”), було

створене „Інформаційне радіо”, по якому транслювалися повідомлення про діяльність коаліції та її успіхи;

- відправка повідомлень електронною поштою та на мобільні телефони представникам вищого іракського керівництва. У цих повідомленнях роз'яснювалися негативні наслідки подальшої підтримки С. Хусейна як для них самих, так і для всього народу [14].

Активно використовувалися фізичні методи впливу на інформаційну інфраструктуру, наприклад:

- знищення командних пунктів управління військами та систем збору і обробки інформації для внесення дезорганізації і хаосу серед населення. Так, на початкових етапах операції, 28 березня була зруйнована комунікаційна башта al-Alawiya, 29 – внаслідок бомбардування ракет серйозно пошкоджена будівля Міністерства інформації Іраку;

- використання „електронної бомби”, яка завдяки потужному електромагнітному імпульсу виводила з ладу теле- та радіоцентри іракської столиці;

- захоплення та ліквідація іракських ЗМІ [14, 17].

Під час проведення операції американцями було застосовано модель формування інформаційних потоків, розроблену ще під час війни у Перській затоці у 1990-1991 рр. „Embedded journalism” – таку назву отримала нова форма журналістики: система безпосереднього знаходження американських журналістів у складі фронтових підрозділів та передачі інформації звітти [17]. Так, американці забезпечували прямі репортажі та транслювали свої переможні дії по захопленню міст та іракських військовослужбовців, при цьому постійно применшуючи власні втрати, а також стверджували, що ось-ось мають знайти ЗМЗ (якої насправді не було) [15].

Повертаючись перебігу воєнних дій, варто зазначити, що з самого початку іракські війська, незважаючи на чисельність, зазнавали катастрофічних поразок. Вже 9 квітня 2003 р. сили США без бою захопили Багдад, символом чого стало знесення статуї С. Хусейна, що було трансльовано в прямому ефірі багатьма світовими телекомпаніями. 10 та 11 квітня були захоплені інші великі міста Іраку – Кіркук та Мосул. 1 травня Дж. Буш оголосив про завершення активних воєнних дій операції „Свобода Іраку” [14]. Після цього розпочався новий етап інформаційної боротьби – пропаганда серед іракського населення на користь

„рятівників американців”. Були створені нові радіостанції, зокрема „Голос нового вільного Іраку”, газети („Багдад сьогодні”, „Мир”) [15]. Одночасно відбувалася інформаційна кампанія щодо розшуку колишніх іракських лідерів. Розповсюджувались листівки, які закликали розкрити місце укриття С. Хусейна та його сподвижників, встановлювалася винагорода за таке розкриття (за С. Хусейна, зокрема, пропонувалося 25 млн. дол.) [14]. Врешті-решт, 13 грудня 2003 р. С. Хусейн був схоплений, а у подальшому засуджений і страчений (30 грудня 2006 р.) [12].

Перемога американців загалом не посприяла встановленню стабільності в Іраку. У наступні роки спостерігалось посилення повстанських і сепаратистських рухів, що супроводжувалося терористичними актами. Хоча у 2005 р. за підтримки США відбулися парламентські вибори, вже у 2006 країну охопила громадянська війна. З цього часу відбуваються відчутні коливання у внутрішньому житті країни, щоразу спалахують конфлікти між сунітами та шиїтами, зростає ворожість у ставленні до американських військ, коаліційні сили зазнають значних втрат. З приходом до влади в США Б. Обама американська позиція щодо Іраку значно пом'якшилась, сторони домовились про поступове виведення американських військ [12]. 1 вересня 2010 р. Б. Обама офіційно заявив: „Операція „Свобода Іраку” завершена, іракський народ зараз несе повну відповідальність за безпеку у країні”. У 2012 р. останній контингент американських миротворців був майже повністю виведений.

Загалом, можна сказати, що інформаційна операція США „Свобода Іраку” є досить суперечливою з точки зору ефективності її результатів. З одного боку, американці проявили блискучі здібності ведення інформаційно-психологічної війни, поваливши диктаторський режим С. Хусейна, однак, з іншого – ця операція не вирішила проблеми миру та безпеки у регіоні, посилила ангамериканські настрої у світі та спричинила величезні втрати з боку обох сторін [17]. На сьогоднішній день Америці доводиться вживати заходів щодо ліквідації негативних наслідків іракської війни, покращення свого іміджу та вдосконалення методів боротьби з міжнародним тероризмом.

Отже, розглянувши інформаційну війну як ефективний засіб сучасної світової боротьби, проаналізувавши підходи щодо розуміння інформаційної війни різними дослідниками,

можна стверджувати, що вона є досить складним і комплексним явищем, у якому, в загальному випадку, можна виділити дві складові: технічну та соціально-психологічну. Огляд програмних документів у галузі інформаційного протистояння свідчить, що лідируючі позиції тут займають США.

Розглядаючи одну з найбільш суперечливих операцій США „Свобода Іраку”, можна чітко простежити, як саме американські доктрини реалізуються на практиці. Завдяки могутньому апарату інформаційно-психологічного та технічного впливу американці ще на початкових етапах операції зуміли забезпечити собі перемогу у боротьбі з іракською армією та народом у цілому, що у подальшому призвело до поразки Іраку. Разом із тим, варто зазначити, що одночасно із перемогою, американці багато в чому програли. Усі їхні дії начебто спрямовані на встановлення демократичних цінностей, свободи, миру та рівності. Проблема полягає у тому, що у боротьбі за демократію американці дуже часто забувають враховувати місцеві національні ідеали та культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколов М. Концептуальний вимір проблем інформаційної війни: політика та ідеологія / М. Соколов // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: ІМВ, 2008. – Вип. 78, ч. 2. – К., 2008. – С. 115-124.
2. Панарин І. Технологія інформаційної війни / І. Панарин. – М.: „КСІП+”, 2003. – 320 с.
3. Постолювський С. Антитероризм як стратегія сучасних міжнародних комунікацій / С. Постолювський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: ІМВ, 2008. – 1 Вип. 78. – Ч. 2. – К., 2008. – С. 152-160.
4. Joint Doctrine for Information Operations. – Joint Publication 3-13, 13 February 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/doctrine/jp-3-13.pdf>
5. Шафрански Р. Теорія інформаційного озброєння [Електронний ресурс] / Р. Шафрански. – Режим доступу: <http://psyfactor.org/infowar3.htm>
6. Schwartau W. Information warfare [Електронний ресурс] / W. Schwartau. – Режим доступу: <http://www.winnschwartau.com/resources/IW1.pdf>
7. Лисичкин В. Третья мировая (информационно-психологическая) война / В. А. Лисичкин, Л. А. Шелепин. – М.: Институт социально-политических исследований АСН, 1999. – 304 с.
8. Манойло А. Информационно-психологическая война: факторы, определяющие формат современного вооруженного конфликта [Електронний ресурс] / А. Манойло. – Режим доступу: <http://psyfactor.org/lib/psywar35.htm>
9. Расторгуев С. Философия информационной войны / С. Расторгуев. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2003. – 496 с.
10. Почепцов Г. Информационные войны / Г. Почепцов. – К.: „Ваклер”, 2000. – 576 с.

11. Литвиненко О. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: монографія / О. Литвиненко. – К.: ВКФ „Сатсанга”, 2000. – 222 с.
12. Вільна енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org>
13. Iraq: U. S. Military Operations – Report for Congress [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fpc.state.gov/documents/organization/19203.pdf>
14. Herbert A. Friedman. Operation Iraqi Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psywarrior.com/OpnIraqiFreedomcont.html>
15. Конах В. Роль інформаційних операцій та інформаційних воєн у державній політиці США / В. Конах // Стратегічна панорама: Щоквартальний науково-практичний журнал Ради нац. безпеки і оборони України. – К.: Академпрес, 2004. – №1. – 2004. – С. 164-169.
16. Валевська І. Психологічні та інформаційні війни в сучасних міжнародних відносинах / І. А. Валевська, А. Удод // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: ІМВ, 2008. – Вип. 78, ч. 2. – К., 2008. – С. 132-136.
17. Варивода Я. Особливості сучасної інформаційної стратегії США під час проведення військових акцій (на прикладі війни проти Іраку 2003 року) / Я. Варивода // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: ІМВ, 2004. – Вип. 50, ч. 1 – К., 2004 – С. 136-139.

УДК 316.65

Прошин Д. В.

Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля

ПОЛІТИЧНА „ЛОКАЛІЗАЦІЯ” ТЕРОРИСТИЧНИХ УГРУПОВАНЬ

Аналізується проблема політичної локалізації таких специфічних суб'єктів політики, як терористичні угруповання. Ця проблема, яка є практично недослідженою українською політологією, потребує особливої уваги у зв'язку з необхідністю якомога повніше розуміти природу терористичної загрози та ефективно протидіяти їй. Розглянуто загальні питання, що стосуються шляхів політичної локалізації терористичних формувань, а також накреслено доволі детальну схему можливого розташування головних різновидів цих формувань у політичній системі.

Ключові слова: тероризм, терористичні угруповання, політичний суб'єкт, політична система

Прошин Д. В.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ „ЛОКАЛИЗАЦИЯ” ТЕРОРИСТИЧЕСКИХ ГРУППИРОВОК

Анализируется проблема политической локализации таких специфических субъектов политики, как террористические группировки. Эта проблема, практически неисследованная украинской политологией, требует особого внимания в связи с необходимостью как можно полнее понимать природу террористической угрозы и эффективно противодействовать ей. Рассматриваются общие вопросы, касающиеся политической локализации террористических формирований, а также намечена довольно детальная схема возможного расположения главных разновидностей этих формирований в политической системе.

Ключевые слова: терроризм, террористические группировки, политический субъект, политическая система

Proshin D.

TERRORIST GROUPS' LOCALIZATION IN THE POLITICAL SYSTEM

The article concerns the problem of political localization of such specific subjects of politics as terrorist groups. This problem, which remains under-researched by Ukrainian political science, deserves special attention because of the need to understand as deep as possible the nature of the terrorist threat and effectively respond to it. In the article, the general problems of political localization of terrorist groups are analyzed and rather detailed scheme of possible location of such groups in the political system is outlined.

Key words: terrorism, terrorist groups, subject of politics, political system